

Любомир БЕЛЕЙ

УКРАЇНСЬКЕ ЗАКАРПАТТЯ ПОЧАТКУ ХХІ ст. ПІД НАТИСКОМ УКРАЇНОФОБІЇ ТА АСИМІЛЯЦІЇ

Стаття присвячена аналізу стану освітньої й мовної політики, фактів сумнівної оцінки походження знакових пам'яток місцевої духовної культури, а також регіональної церковно-конфесійного специфіки, що засвідчує асиміляторські цілі впливових політичних сил Словаччини, Угорщини, Румунії та України щодо українців історичного Закарпаття.

Ключові слова: історичне Закарпаття, неорусинство, церковнослов'янська мова, пам'ятки української мови, статус *sui iuris*.

© Л. БЕЛЕЙ, 2013

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 1 (109), 2013

У масовій свідомості українців поняття українського Закарпаття обмежуються теренами сучасної Закарпатської області, тоді як межа історичного українського Закарпаття пролягає, як відомо, західніше від сучасного західного кордону України більш як на 300 км, і найзахіднішим українським населеним пунктом є не Ужгород, а село Остурня, що розкинулося біля підніжжя Татр (див.: [7]). Окрім північно-західних теренів Східної Словаччини, українське історичне Закарпаття — це і східні райони сучасної Угорщини, де, зокрема, знаходиться святиня українських греко-католиків — Марія-Повчанський монастир ЧСВВ та славнозвісна Марія-Повчанська ікона Божої Матері, що ще у ХІХ ст. була перенесена у собор Святого Стефана у Відні. До історичного українського Закарпаття належать також румунська частина Мараморощини — район Сигету.

Катастрофічність втрат українства за минуле століття на теренах зарубіжного історичного Закарпаття допомагають усвідомити статистичні дані. Так, наприклад, у селі з гучною назвою Київ, що на Східній Словаччині, у 1881 р. було 645 русинів та 44 словаки, тоді як у 2002 р. лише 10 осіб записалося українцями, а 53 — русинами та 675 словаками. У селі Руська Воля у 1881 усі 101 мешканець були русинами, тоді як у 2001 лише двоє записалося українцями, троє — русинами, а решта 175 мешканців — словаками. Якщо узагальнювати, то лише за даними офіційних переписів на території Східної Словаччини кількість українців зменшилася із 135 тис. у 1919 до 7 тис. у 2011 р., тобто у більше ніж 20 разів. Треба наголосити, що ще в 1980 р. на Словаччині українцями записалося більше 40 тис. осіб, тобто за 30 років кількість українців зменшилася у шість разів, що говорить про катастрофічне прискорення процесу асиміляції українців саме в період незалежної демократичної Словацької Республіки (див.: [9]).

Якщо звернутися до даних В. Гнатюка, поданих у його дослідженні «Русини Пряшівської єпархії та їх говори», то на підставі аналізу шетематизмів Пряшівської єпархії їх кількість у 1898 р. вчений оцінив у 170 тис. [3]. Однак більш-менш реальне число українців Словаччини показують дані про конфесійну належність громадян Словаччини: на початку ХХІ ст. більше 220 тис. громадян належать до греко-католицької, а понад 50 тис. — православної конфесії [8, с. 557]. Ні представники титульної словацької нації, ні угорці, ні німці, ні роми, ні інші представники інших національних меншин Словаччини

ніколи масово не сповідували православ'я, тому сучасні 270 тис. словацьких греко-католиків і православних та 7 тис. офіційно записаних українців є дуже показовою пропорцією для оцінки масштабів на глибини асиміляції українців на території сучасної Східної Словаччини. Академік Микола Мушинка у співавторстві з сином Олесем у 2011 році видали капітальне дослідження з промовистою назвою «Національна меншина перед зникненням?» [9], де на підставі офіційних документів буквально по роках розписали катастрофічну динаміку зменшення української меншини на території Словаччини. Якщо перекласти та перевидати 600-сторінкову монографію — справа непроста, то реферування її змісту переконливо представило б сучасному читачеві в Україні драму українства у сусідній державі.

Окрім величезних демографічних втрат, українська меншина Словаччини має відчутні втрати і в сфері духовної культури. Так, наприклад, у 1966/67 навч. році у школах з українською мовою навчання навчалося 5154 учнів, тоді як у цьому році українську мову у школах різного рівня вивчало тільки близько 400 учнів та ще 167 — русинську. 1993/94 навч. р. на Пряшівщині було 14 основних шкіл з українською мовою навчання, 28 — з вивченням української мови як предмета, чотири гімназії (Меджилабірці, Пряшів, Свидник, Снина) з вивченням української мови [8, с. 557]. Нині залишилися тільки чотири основних школи, де вивчають українську мову та одна гімназія у Пряшеві. Український театр у Пряшеві став русинським. Музей Української культури у Свиднику за роки незалежності Словаччини перейменовували 12 разів, і лише завдяки титанічним зусиллям його директора Мирослава Сополіги він існує як український. Доходило до того, що Мирослав Сополіга запропонував Міністрові культури Словаччини показати йому, котра з частин плуга українська, а котра — русинська, оскільки музей хотіли розділити на русинський та український [7].

Певні словацькі кола розпочали масовану атаку з метою привласнення знакових здобутків культури українців Словаччини. Показовою у цьому плані є не лише повсюдна практика називати південнолемківські дерев'яні церкви *drevenými slovenskými kostolíkmi*, а й претензії певних словацьких кіл на усю культурну спадщину українців Східної Словаччини. Так, наприклад, за результатами наукового проекту,

що був реалізований у Словацькій академії наук, Петер, чи Петро Женюх, в академічному видавництві VEDA опублікував монографію «Між Сходом і Заходом...», основним висновком якої є такий: «Кирилична рукописна творчість східнославацького регіону, де фіксуються мовні елементи словацьких діалектів, є природною частиною словацького культурно-історичного контексту, частиною його культурної та мовної спадщини» [10, s. 243]. До зразків так званої кириличної рукописної творчості східнославацького регіону (це щоб, не дай Боже, не вжити означення *український*) П. Женюх відносить, наприклад, «Пісню про образ Клокочовський», яку І. Франко, В. Бірчак, В. Микитась, М. Мушинка вважали найстаршою українською історичною піснею зі Східної Словаччини). Тут маса незаперечних українізмів, які філолог П. Женюх ігнорує.

Якщо українська присутність або її сліди на Східній Словаччині ще помітні, то в Угорщині, де активні асиміляційні процеси розпочалися ще наприкінці ХІХ ст., пошуки слідів українства мають суто гіпотетичний характер. Лише в одному селі Комловшка, що в східній частині словацько-угорського кордону, літні мешканці розуміють українську говірку. Адаже за даними останнього перепису населення в Угорщині проживає близько 1200 українців та русинів (це, як правило, переселенці останньої хвилі кін. ХХ ст.), проте в Угорщині є більше 150 тис. греко-католиків. Святиню закарпатців — Марія-Повчанський греко-католицький монастир та мироточиву ікону Божої Матері беззастережно кваліфікують набутком виключно угорської національної культури.

Відносно найсприятливіші умови для розвитку має українська меншина на румунській Мараморощині — частині історичного Закарпаття (район міста Сигот). Тут у повіті Марамуреш у 1992 р. 36653 особи записалися українцями, а у 2002 р. — 34027. Зменшення кількості українців за період 1992—2002 рр. — симптоматичне, бо це уперше за ХХ ст. Румунські україністи, очевидно, справедливо пов'язують зменшення чисельності української меншини з активізацією неорусинського руху, зокрема з проведенням V русинського конгресу у Сиготі, хоча русинами в Румунії записалося лише 56 осіб [4].

А тепер від зарубіжного історичного Закарпаття перейдемо на терени Закарпатської області України. Зрозуміло, що існування власної держави об-

межує чи навіть по-своєму регламентує антиукраїнські вияви, проте ніяк від них не убезпечує. Нині в Закарпатській області України є три джерела українофобства: неорусинський рух, церква — УПЦ МП і Мукачівська греко-католицька єпархія, та певні політичні сили суміжних держав.

Неорусинство, або неорусинський рух, зокрема історія його виникнення та політичні цілі загалом відомі в Україні, проте ми хочемо привернути увагу, що своєрідного прискорення цей рух набув у роки президентства В. Ющенка та у час секретарювання В. Балогі. Починаючи з виборчих кампаній кінця 90-х рр. та особливо від сумнозвісних Мукачівських виборів 2003 р., місцеві русинські організації підтримують В. Балогу і, як можна здогадуватися, роблять це не безкорисно. Свої зв'язки з неорусинами В. Балог не афішував, проте фірма його дружини (родом з Умані) називається промовисто — «Русинія». З перемогою В. Ющенка на президентських виборах та поверненням В. Балогі у велику політику — спочатку як глави Закарпатської ОДА, а згодом — Міністра з надзвичайних ситуацій та глави СП України, став очевидним курс на легітимізацію русинства. Для створення легального політичного крила неорусинства В. Балог за списком «Нашої України» проводить до обласної ради радикального активіста русинського руху, лікаря Євгена Жупана, а згодом, 7 березня 2007 р., за ініціативи депутатів фракції «Нашої України» та її цілковитої підтримки Закарпатська обласна рада «визнає на території Закарпатської області національність «русин» і звертається з клопотанням до Верховної Ради України про визнання національності «русин» на законодавчому рівні». Попри очевидну правову безглуздість ухвали Закарпатської обласної ради, вона все ж таки дала формальні підстави керівництву області (спершу перший заступник глави ОДА, а згодом голова Закарпатської обласної ради, який є рідним братом В. Балогі — Іван), щоб на місцевому обласному телебаченні була заснована редакція русинського мовлення, яка готує щотижневі передачі «русинською» мовою; з обласного бюджету почали дотувати видання русинської преси та інші «культурно-просвітницькі» заходи. З голосу на пропозицію депутата Є. Жупана, який, до речі, разом із сумнозвісним Дмитрієм Сидором очолює Союз Підкарпатської Русі, було ухвалено рішення про фі-

нансування шеститомного «Словаря русинського язика» Ю. Чорі, хоча різко негативні рецензії на цей насправді «українсько-український словник» дали член-кореспондент В. Німчук та колектив професорів-мовознавців УжНУ. Все активніше ставиться питання про відкриття кафедри та відділення русинської філології в Ужгородському національному університеті. Ряд діячів неорусинського руху було нагороджено орденами та відзначено почесними званнями України, щоб за сепаратистські «особливі заслуги перед Україною» вони користувалися різними пільгами, привілеями та мали відповідні доплати. Завдяки мудрій «державницькій» політиці В. Балогі не лише значну частину витрат за сепаратистську діяльність неорусинських організацій було перекладено на Українську державу, а й державні структури почали використовувати для пропаганди сепаратистських ідей.

Окрім легального «державницького» крила, неорусинський рух має й радикально-війвоначне крило. Мудрі стратеги підвели йому роль своєрідної підтанцювки, що покликана відвертати увагу громадськості від «державницької» діяльності лідерів неорусинства, а також працювати на їх позитивний імідж (правило доброго та злого слідчого). Упродовж 2008—2009 рр. радикально-війвоначне крило неорусинського руху організувало цілий ряд конгресів, конференцій з гучними заявами, протестами, вимогами. Якщо плани запровадити національну валюту Підкарпатської Русі — тис — викликають лише посмішку, то інші ухвали «правительства Подкарпатская Русь» вражають своїм маніакальним ультрарадикалізмом.

Прикметно, що діяльність радикального крила неорусинського руху докладно медіалізують російські центральні мас-медія, зокрема у квітні 2009 р. репортаж про конгрес русинів у чеському місті Пардубіце 1 канал подав як другу новину у підсумковому випуску новин.

Несподівано, мабуть, для багатьох серед активних промоторів українофобської політики на Закарпатті опинилися церковні інституції, зокрема УПЦ МП та МГКЄ. Діяльність Московського патріархату на Закарпатті загалом не відрізняється від інших регіонів України, лише з тією особливістю, що УПЦ КП на Закарпатті має вкрай слабкі позиції, тому поведінка промосковських батюшок на зразок Д. Сидора дуже зухвала та радикальна.

Інша справа із Мукачівською греко-католицькою єпархією, яка в 1937 р. здобула так званий статус *sui iuris*, тобто була безпосередньо підпорядкована Ватикану. Статус *sui iuris* в умовах чужої держава — це явище позитивне, бо забезпечує автономію церкви, проте в своїй державі — це цілковитий нонсенс, який, окрім іншого, має дуже неприємний міжнародний політичний аспект: існування в Україні двох греко-католицьких церков, — а саме так є всі підстави стверджувати, свідчить про те, що Ватикан або не визнає державних кордонів України, або вважає, що закарпатські греко-католики не українці, а русини [2]. Власне саме другий варіант ближчий до істини. Адже єпископ ординарій Мілан Шашік в інтерв'ю зарубіжним католицьким агенціям не раз стверджував, що закарпатські греко-католики — русини. А в грудні минулого року до Папи Римського, в обхід секретаря Конгрегації Східних Церков кардинала Сільвістріні, потрапила петиція з проханням утворити Русинську Митрополію, до складу якої увійшли б Мукачівська, Гайду-Дорозька єпархії (Угорщина) та Пряшівська митрополія. Громадськість Закарпаття, зокрема Закарпатська греко-католицька спілка ім. владики Івана Маргітича протестувала проти таких планів та скерувала звернення до Папи Римського, Нунція Ватикану в Україні та до Верховного архієпископа УГКЦ Святослава Шевчука, де було наголошено на цілковитій безпідставності та неприпустимості утворення окремої русинської митрополії. На разі реалізацію цього проєкту призупинено, очевидно, чекають на результати перепису населення, щоб знову проштовхувати цей українофобський проєкт.

Проте антиукраїнська діяльність керівництва Мукачівської греко-католицької єпархії не обмежується суто, назвімо так, адміністративно-інституційною діяльністю. За роки незалежності України в єпархії сформувалися чіткі напрямки антиукраїнської діяльності серед вірних, які зводяться до протиставлення греко-католиків Закарпаття та Галичини. Особливий акцент ставлять на мовній політиці, зокрема на штучному протиставленні церковнослов'янської та української мови. Українську мову не допускають у храми, бо, мовляв, нею не молилися наші діди і прадіди. Щоправда, попри гучні декларації, церковнослов'янської мови закарпатське духовенство (зокрема молоді священники) практично не знає. Тому в Мукачівській

греко-католицькій єпархії все частіше з'являються масові видання «народною мовою жителів Закарпаття (русинським язиком)» або ж «церковно-народною мовою». Оскільки сучасна лінгвістика не спроможна ідентифікувати такі мови, то на прикладі уривку із «Причті о милосердном самаряннині» читачі можуть самі оцінити такий мовний феномен: «*Однажды к Иисусу пришов чоловік і спросив его: Кто является моім ближнім? Тогда Иисус розказав слідує: Де який чоловік отпраився із Єрусалима до Ієрихону. Це було длительное і трудное путешествие. Вдруг появились разбойники і напали на путешественника. Поблизости не було нікого і ніхто не зміг почути его крик о помощи. Разбойники забрали у чоловіка все, что он мав, даже одежду. Он захищався, а так як разбойники були сильніші, они ізбили его і он остався лежати коло дороги полумертвим*». Зверніть увагу, що це цитата з ілюстрованого видання євангельських оповідей для дітей.

Окреслені лише два аспекти мовної політики Мукачівської греко-католицької єпархії виявляють справжні пріоритети керівництва єпархії — тверде бажання не допустити у місцеві храми українську мову. Адже угорськомовним греко-католикам ніхто не забороняє відмовитися від столітніх традицій церковнослов'янської мови та не лише використовувати у богослужіннях виключно угорську мову, а й у додачу перейти на григоріанський календар. Немає сумнівів, що така химерна мовна політика керівництва Мукачівської греко-католицької єпархії спрямована на штучне витворення відмінностей серед українських греко-католиків по різні боки Карпат.

Самостійний статус Мукачівської греко-католицької єпархії провокує частину духовенства не лише до штучного посилення мовних відмінностей між греко-католиками Закарпаття та решти України, а й до відвертого антиукраїнського реваншу, що нерідко набуває брутальних форм. Так трапилося, наприклад, у випадку публікації споминів Стефана Бендаса «П'ять років за колючим дротом», які побачили світ на початку 2009 р. за підтримки (в т. ч. й фінансової) єпископа-ординарія Мукачівської греко-католицької єпархії М. Шашіка та тогочасного ректора Ужгородської греко-католицької богословської академії Т. Ловски. Кілька цитат із цих мемуарів цілком достатньо, аби виявити їх неприкрити українофобську сутність. «Українців можна

поділити на три групи: радянські (або великі) українці, українці-галичани і так звані волиняни, які належали до першої Росії. До цих пір я гадав, що найнестерпнішими є галичани, але волиняни перевершують їх у цьому. Найбільш терпимими ще є великі українці. За 33 роки вони позбавилися багатьох характерних для них особливостей. Серед галичан ще можна знайти винятки, але волиняни просто нестерпні» (с. 170). «В Радянському Союзі майже всі без винятку, враховуючи жінок та молодих дівчат, лаються брудними словами, особливо ображають матір нецензурними словами, але в цьому волинські та галицькі українці перевершують росіян. Вони пихаті, егоїстичні, невиховані, нікого і ніщо не поважають. Крадії так само вони. Якщо їх призначають на керівну посаду, вони нещадні до своїх товаришів. До вищестоящих вони смиренні, з підлеглими нещадні» (с. 176—177). Показово, ім'я автора цих спомінів викарбувано на меморіальній дошці, що увіковічне мучеників Мукачівської греко-католицької єпархії, а їх упорядник — Даниїл Бендас, священник і викладач богословської академії. Можна лише догадуватися, яким духом просякнуті проповіді популяризатора людиноненависницьких поглядів та наскільки науковими можуть бути його лекції. Власне, ксенофобських духом аж до 2010 р. було просякнуте навіть офіційне оголошення про прийом та зарахування студентів до Ужгородської греко-католицької богословської академії: «До академії приймаються неодружені юнаки віком від 18 до 30 років, які постійно проживають в Закарпатській області» («Благовісник», 2010, № 6). Ось таке чітке окреслення канонічної території. Є чимало прикладів побутової українофобії, наприклад, у квітні 2012 р. віночок із синьо-жовтою стрічкою, покладений біля ікони блаженного Теодора Ромжі, викинули зі собору, хоч подібні вінки зі стрічками у кольорах угорського прапора стоять тут роками.

Зважаючи на авторитет церкви в Україні, а в Закарпатті й поготів, саме від нинішнього керівництва Мукачівської греко-католицької єпархії, на нашу думку, йде дуже небезпечна антиукраїнська загроза. Тому, зрозуміло, не теологічно-обрядова діяльність МГКЄ, а її суто політична та культурна активність вимагають пильної уваги української громадськості та адекватного реагування, бо те, що

нерідко відбувається нині в МГКЄ, має загальноукраїнський вимір.

Суміжні держави, зокрема Угорщина та Словаччина, зважаючи на слабкість української держави та невиразність її національної політики, також намагаються проштовхувати перспективні проекти. Угорські реваншистські політичні кола, у порозумінні з місцевою владою, знову ж таки Балогівською «Нашою Україною», добилися спорудження пам'ятника на Веретькому перевалі. На Мукачівському замкупаланку, всупереч чинному законодавству про охорону пам'яток культури та здоровому глузду, було встановлено обеліск угорському турулу, що символізує здобуття угорцями, вдумаймося — нової батьківщини. А найновішими антиукраїнськими трендами угорської політики є боротьба за створення так званого Притисянського автономного угорського національного округу та масове надання закарпатцям угорського громадянства. До речі, набуття угорського громадянства супроводжується навіть такими, як то казали в комуністичні часи, виявами «пещерного» націоналізму, як зміною імен, причому не просто Микола на Міклош, Світлана стає Гайналкою, або Жужикою, Олеся — Ольвікою і т. п., а «перехрещує» нових громадян Угорщини — консул цієї «європейської» і дуже «демократичної» країни.

Словаччина також активно реанімує свою меншину на теренах Закарпаття або, точніше, займається національним прозелітством: за офіційним переписом словаками записалося близько 6 тис. осіб, проте вони мають середню школу, відділення на філологічному факультеті та Центр Словацької культури в Ужгороді, де навчаються переважно українці. Особливо показово ситуація з центром Словацької культури, під який відвели одну з кращих будівель у центрі міста, а з обласного бюджету на реставрацію було виділено більше 10 млн. грн. Показово, що аналогічний центр Української культури мав бути споруджений у Пряшеві, але досі знайдено лише будівлю, а гроші на її ремонт шукають.

Антиукраїнські сили на історичному Закарпатті, попри величезну шкоду, яку вони несуть, зовсім не є масовими та потужними, бо вийшли на історичну арену через слабкість, байдужість, зрештою, навіть лінівство українських сил як в самому Закарпатті, так і в Україні загалом. Ця гірка правда мусить стати мотивом до праці. Лише активізація українства

допоможе нормалізувати ситуацію на теренах історичного Закарпаття, зрештою, не тільки. Тому дозволю собі окреслити кілька способів чи напрямків роботи, що мають нарешті мінімізувати вплив асиміляційних та українофобських виявів на теренах історичного Закарпаття.

Найнагальніше завдання — це, по-перше, підготовка до всеукраїнського перепису населення 2013 р. Антиукраїнські сили робитимуть все можливе і неможливе, щоб добитися відчутного зростання русинів на Закарпатті — у рух підуть маніпуляції, підкуп і т. п. Зростання кількості русинів — точка перетину злочинних інтересів як місцевих політичних угруповань, так і реваншистських політсил суміжних держав. Уряд нам подарував рік — його треба використати сповна, бо кількість русинів на Закарпатті за умов фальсифікації та маніпуляції може суттєво зрости. Щоб виконати це завдання, треба руйнувати мур байдужості та упереджених стереотипів, що непомітно виріс по Карпатському хребту. Закарпаття в очах пересічного галичанина — це незрозуміла мова, мадяри, сакури, ранні овочі, вино і коньяк. За незначними винятками, в Україні журналістам бракує елементарної компетенції у закарпатських справах, а науковцям-гуманітаріям — зацікавлення Закарпаттям. Треба подумати про запровадження спецкурсів чи семінарів та студентів-філологів, істориків та журналістів із гуманітарних проблем Закарпаття. Адже десь два-три роки тому в інтерв'ю Г. Пагутяк широко обороняла русинів, а зовсім недавно один молодий поет в «Українському тижні» пропагував Івана Петровця та просторікував про чеську, словацьку та румунську мови на вулицях Ужгорода (окрім української, там можна почути лише російську або угорську). Нам треба брати за приклад В. Гнатюка, В. Бирчака та І. Панькевича, діяльність яких дала могутній поштовх на відродження українства на теренах історичного Закарпаття. До речі, значну роботу у цьому напрямку роблять філологи Львівського національного університету ім. Ів. Франка — проф. Т. Салига, проф. Л. Сенік, декан філологічного факультету Я. Гарасим, та цього явно недостатньо. Щире зацікавлення та добре знання Закарпаття Україною, донесене до пересічного закарпатця, буде набагато дієвішим щепленням від вірусу сепаратизму, ніж дотеперішня поширена практика

широкого закарпатського представництва у владних кабінетах Києва.

По-друге. Українська громадськість має гостріше реагувати на вияви українофобства на теренах усього історичного Закарпаття. На жаль, ми не багато можемо сподіватися на українські диппредставництва, бо вони займаються, як правило, важливішими, ніж українські, справами. Проте є чимало способів підтримати наших співвітчизників за кордоном: з одного боку, це участь у конференціях, друк книжок в Україні і т. п., а з іншого — донесення позиції української громадськості щодо певних недружніх дій урядів сусідніх держав через їх диппредставництва в Україні.

По-третє. Наукова громадськість України має врешті-решт показати своє принципове ставлення до маніпуляторів від науки на зразок П. Магочі та П. Женьюха, які безцеремонно не просто заідеологізували свої дослідження, а просто перетворили їх у квазінауковий бізнес. П. Магочі робить промотор по Україні зі своїм новим опусом. Але як можна приймати особу в академічному товаристві після того, коли він у 2006—2007 рр. видав «Історію України» та «Народ нізвідки», а в цих книжках подано діаметрально протилежні погляди на русинську проблему. В «Історії України» нема навіть згадки про русинів, а всі землі аж до Попраду у Словаччині вважаються українськими, тоді як в «Народі нізвідки» — українці — безжалісні асимілятори русинів, а Закарпаття чи Підкарпатська Русь не має ніякого стосунку до України (див.: [1]). Так не робили навіть большевицькі борзописці. А в нас, зокрема в УКУ, знаходяться шанувальники маніпуляторського таланту П. Магочі, і вони влаштовують йому пишні презентації. А. Гітлер, як відомо, був не лише нацистським злочинцем, а й маляром, але нікому не приходило у голову божевільна ідея влаштовувати виставки його картин у мистецьких навчальних закладах.

Перед українською громадою величезна ділянка запусненої роботи. Бо, як писав Д. Дорошенко ще в далекому 1916 р. у праці «Угорська Україна», «Ми віримо, що наша національна справа не загине ні при яких обставинах, що український народ таки прийде на всіх просторах своєї широкої землі до національної свідомості і об'єднається в однім стремінні здійснити «в своїй хаті свою правду й волю» [5, с. 58].

1. Белей Л. Дволикій Янус української історії, або Несподівані варіації канадського автора / Любомир Белей // Дзеркало тижня. — 2007. — № 36.
2. Белей Л. SUI JURIS — випадковий анахронізм чи знаряддя антиукраїнської політики? / Любомир Белей // Український тиждень. — 2010. — № 10.
3. Гнатюк В. Русини Пряшівської єпархії та їх говори / В. Гнатюк // Записки Наукового т-ва ім. Тараса Шевченка. — Т. XXXV. — С. 1—70.
4. Горват Л. Українці північно-західної Румунії. Інтеграція чи асиміляція? / Л. Горват // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. — Т. 26. — Свидник, 2011. — С. 112—120.
5. Дорошенко Д. Угорська Україна / Д. Дорошенко. — Ужгород, 1992. — 62 с.
6. Сополіга М. Українці Словаччини: матеріальні вияви народної культури та мистецтва / М. Сополіга ; перекл. зі словацької Л. Белея. — К. : Темпора, 2011. — 336 с.
7. Сополіга М. Від Кубані аж до села Остурні / М. Сополіга // Український тиждень. — 2011. — № 23. — С. 50—52.
8. Чижмарова М. Українці та українська мова у Словаччині / М. Чижмарова // Правдиве українське серце. Олександр Рибалко / упоряд. І. Гирич та К. Рибалко. — К. : Простір, 2010. — С. 555—573.
9. Mušíňka M. Národnostná menšina pred zánikom / M. Mušíňka, A. Mušíňka. — Prešov, 2011. — 618 s.
10. Žen'uch P. Medzi východom a západom: byzantsko-slovenská tradícia, kultúra a jazyk na východnom Slovensku / P. Žen'uch. — Bratislava, 2002. — 286 s.

Lubomyr Beley

UKRAINIAN TRANSCARPATHTIA IN THE EARLY XX c.: UNDER THE PRESSURE OF UKRAINOPHOBIA AND ASSIMILATION

The article has brought analytical study in the present-day state of educational and language policy, facts of doubtful evaluation concerning the origin of significant local cultural monuments as well as regional religious-confessional specificity being proofs of assimilatory aims by certain influential political circles in Slovakia, Hungary, Romania and Ukraine as for Ukrainians of historical Transcarpathia.

Keyword: historical Transcarpathia, Neo-Ruthenianism, Church-Slavonic language, monuments of Ukrainian language, sui iuris status

Любомир Белей

УКРАИНСКОЕ ЗАКАРПАТЬЕ НАЧАЛА ХХІ ст. ПОД ДАВЛЕНИЕМ УКРАИНОФОБИИ И АССИМИЛЯЦИИ

Статья посвящена анализу состояния образовательной, языковой политики, фактов сомнительной оценки генезиса значимых памятников местной культуры, а также региональной церковно-конфессиональной специфики, свидетельствующих об ассимиляторских целях определенных влиятельных политических кругов Словакии, Венгрии, Румынии и Украины относительно украинцев исторического Закарпаття.

Ключевые слова: историческое Закарпатье, неорусинство, церковнославянский язык, памятники украинского языка, статус sui iuris.